

DOI <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2023.11.01.02>
UDC 378.018.8:373.5.011.3

Formation of Future Managers' Professional and Communicative Competence by Means of Innovative Pedagogical Technologies

Klochko O. M.*

Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy, Ukraine

Received: 06.02.2023

Accepted: 21.02.2023

Abstract. It is found out that the problem of forming of future education managers' professional communicative competence is relevant for modern science. Various aspects of communicative competence were theoretically substantiated in the works of Ukrainian and foreign scientists, who considered it as a complex process of maintaining contacts between people and groups; the ability to communicate, transmit information, thoughts, feelings, manifestations of a person's will; a personality trait, her ability to communicate with other people; the exchange of meaningful information between people through language signs and other cultural symbols. The future manager's professional and communicative competence is considered as a complex personal formation, which includes the worldview system of beliefs, knowledge, values, views, ethical and aesthetic norms; professional communicative and managerial skills based on knowledge of culture, design, organization and regulation of communication and management; personal traits that ensure the effectiveness of communication in professional activities related to the implementation of the management process in the conditions of an educational institution, taking into account individual and individual characteristics. It was established that the formation of an education manager's professional communicative competence is carried out at the axiological, personal and activity levels. The results of the conducted empirical research of the state of formation of future managers' professional and communicative competence revealed the following: students feel the need of knowledge about the essence and content of the future manager's professional communicative activity, methods and forms of communication; in possession of the basics of self-education and self-control in the exchange of information, the main components of communication; knowledge of the structure of the communicative act; knowledge of ways, methods and techniques of organizing communicative pedagogical interaction; knowledge of moral and ethical norms and rules of professional communication; knowledge of managers' communication styles. The effective means of forming the professional and communicative competence of the future manager in the conditions of master's training are determined to be the use of innovative pedagogical technologies by master's teachers in the educational process, in particular, interactive, cooperative, discussion training; conducting communicative training sessions.

Key words: professional and communicative competence, future education manager, master's training, innovative pedagogical technologies.

Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх управлінців засобами інноваційних педагогічних технологій

Клочко О. М.

Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Суми, Україна

Анотація. З'ясовано, що проблема формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів освіти є актуальною для сучасної науки. Різні аспекти комунікативної компетентності було теоретично обґрунтовано у працях українських та іноземних учених, які розглядали її як складний процес підтримки контактів між людьми і групами; здатність до спілкування, передачі інформації, думок, почуттів, волевиявлень людини; рису особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми; обмін значимою інформацією між людьми за допомогою мовних знаків і інших культурних символів. Розглянуто професійно-комунікативну компетентність майбутнього управлінця як складне особистісне утворення, яке охоплює

* **Corresponding Author:** Klochko Oksana Mykolaivna. E-mail: malechka1980@gmail.com
Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education,
Str. Mykoly Sumzova, 5, Sumy, Ukraine 40007.

Відповідальний автор: Клочко Оксана Миколаївна. E-mail: malechka1980@gmail.com
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
вул. Миколи Сумцова, 5, Суми, Україна, 40007.

світоглядну систему переконань, знань, цінностей, поглядів, етичних норм; професійні комунікативні та управлінські вміння, що базуються на знаннях про культуру, проектування, організацію та регулювання спілкування та управління; особистісні риси, які забезпечують ефективність комунікації в професійній діяльності, пов'язаній зі здійсненням управлінського процесу в умовах закладу освіти з урахуванням індивідуальних особливостей та потреб суб'єктів цього процесу. Установлено, що формування професійно-комунікативної компетентності менеджера освіти здійснюється на аксіологічному, особистісному та діяльнісному рівнях. Результати проведеного емпіричного дослідження стану сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх управлінців виявили наступне: студенти відчують потребу у знаннях про сутність і зміст професійної комунікативної діяльності майбутнього управлінця, способи та форми спілкування; у володінні основами самовиховання та самоконтролю в обміні інформацією, основними складовими комунікації; знаннях структури комунікативного акту; знаннях способів, методів і прийомів організації комунікативної педагогічної взаємодії; знаннях морально-етичних норм і правил професійного спілкування; знаннях стилів управлінського спілкування. Ефективними засобами формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього управлінця в умовах магістерської підготовки визначено використання викладачами магістратури в освітньому процесі інноваційних педагогічних технологій, зокрема, інтерактивного, кооперативного, дискусійного навчання; проведення тренінгових занять комунікативної направленості.

Ключові слова: професійно-комунікативна компетентність, майбутній менеджер освіти, магістерська підготовка, інноваційні педагогічні технології.

I Вступ

Сучасні науковці, досліджуючи проблему професійної підготовки майбутніх фахівців в різних її площинах, зосереджують свою увагу на компетентнісному підході, що забезпечує підготовку кваліфікованого фахівця відповідно до вимог сьогодення. Впровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти знайшло відбиття у відповідних державних документах: Законі України «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті», Положенні «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)», а також у рекомендаціях Ради Європи щодо стратегії реформування вітчизняної системи освіти. Концептуальною основою такого підходу є ідея компетентності та ключових компетенцій, що стає дієвим способом вирішення суперечностей у стратегії розвитку освіти та суспільства, і ставить спеціаліста перед необхідністю бути кваліфікованим у певній діяльності та оновлювати свої знання протягом усього життя.

Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх менеджерів освіти (управлінців) є важливим завданням магістерської підготовки означених фахівців. На нашу думку, вирішенню цього завдання сприятиме впровадження в освітній процес магістратури інноваційних технологій, форм, методів та засобів навчання. У дослідженні ми розглядатимемо професійно-комунікативну компетентність майбутнього управлінця як складне особистісне утворення, яке охоплює світоглядну систему переконань, знань, цінностей, поглядів, етичних норм; професійні комунікативні та управлінські вміння, що базуються на знаннях про культуру, проектування, організацію та регулювання спілкування та управління; особистісні риси, які забезпечують ефективність комунікації в професійній діяльності, пов'язаній зі здійсненням управлінського процесу в умовах закладу освіти з урахуванням індивідуальних особливостей та потреб суб'єктів цього процесу.

II Матеріал і методи дослідження

Методи дослідження: *теоретичні*: аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел з проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх управлінців засобами інноваційних педагогічних технологій; систематизація та моделювання змісту; *емпіричні*: анкетування, бесіда, опитування.

Розуміння науковцями професійно-комунікативної компетентності спеціаліста є різноплановим і залежить від сфери, яку вони досліджують, зокрема як: складової комунікативної діяльності особистості, яка залежить від наявності розвинутих комунікативних навичок та умінь (М. Забродський, 2001; С. Максименко, 2000); аспекту комунікативного ядра особистості, що впливає на взаємодію між людьми, усередині спільнотами, з якими особистість контактує (О. Бодальов, 1996; А. Бойко, 2006); складової соціально-психологічної компетентності (Д. Джонсон, 2003; А. Мудрик, 1989; Л. Орбан-Лембрик, 2009); комплексу знань, умінь та навичок, якими оволодіває людина впродовж життя, особистісний досвід

(Н. Волкова, 2006; О. Низовець, 2011; Н. Хміль, 2009); емпатійної властивості та вільного володіння вербальними і невербальними засобами спілкування (І. Когут, 2013; Л. Савенкова, 2005); складової комунікативного потенціалу особистості, під яким розуміють комплекс властивостей, що полегшує чи ускладнює процес взаємодії (В. Куніцина, Н. Карпова, В. Погольша (2001); специфіку комунікацій у менеджменті (Т. Бурмака, 2019; В. Григораш, 2020; Г. Осовська, 2003).

Проблема формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх управлінців є предметом наукового пошуку вітчизняних дослідників. Так, В. Черевко однією з найважливіших функцій менеджера, вважає комунікативну, оскільки саме через неї він реалізує всі інші функції. Сутність комунікативної функції діяльності менеджера і її основне завдання, на думку науковця, полягають у забезпеченні оптимального обміну інформацією всередині самої організації, між окремими її підрозділами та індивідами, а також із довкіллям. Вона включає такі три власне психологічні аспекти: комунікативна поведінка керівника, комунікативні явища і комунікативні процеси його діяльності. Внутрішньо організаційні комунікації поділяються на вертикальні (обмін інформацією між ієрархічними рівнями організації) та горизонтальні (обмін інформацією в межах паритетних ієрархічних рівнів) [26]. В. Саюк, досліджуючи педагогічні умови розвитку професійної компетентності менеджерів освіти в інституті післядипломної педагогічної освіти, зауважує, що важливим компонентом якості менеджера освіти є здатність організовувати і мотивувати працівників для досягнення цілей, чому сприятиме розвинута професійно-комунікативна компетентність [22].

Підсумовуючи зазначимо, що формування професійно-комунікативної компетентності менеджера освіти здійснюється на таких рівнях: аксіологічному, який дозволяє окреслити цінності й професійні установки, на які має орієнтуватися управлінець у професійному та міжособистісному спілкуванні; особистісному, який дає можливість проявити власні риси, що забезпечують ефективність управлінської діяльності; діяльнісному, що визначається обсягом знань про особливості професійно-комунікативної взаємодії і професійні комунікативні уміння, які дозволяють реалізувати ці знання в управлінській діяльності.

III Результати

Формування комунікативної компетентності майбутнього управлінця є складним соціально-педагогічним процесом, що складається з декількох взаємопов'язаних складових (комунікативні настанови, знання, комунікативні вміння тощо), які реалізуються при певних умовах, створених закладом вищої освіти.

Проведене нами дослідження (анкетування) студентів КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти спеціальності 073 Менеджмент денної та заочної форми навчання освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом» дало такі результати:

– 19 студентів (63%) магістратури потребують знань про сутність і зміст професійної комунікативної діяльності майбутнього управлінця, способи та форми спілкування; про основи самовиховання та самоконтролю в процесі обміну інформацією, як складової комунікації; знань про специфіку структури комунікативного акту; знань способів, методів і прийомів організації комунікативної педагогічної взаємодії; знань морально-етичних норм і правил професійного спілкування; знань стилів управлінського спілкування;

– 22 студента (73%) потребують розвитку вміння використовувати отримані комунікативні знання в різних ситуаціях оперативної управлінської діяльності, уміння працювати з методичним забезпеченням на рівні кваліфікованого користувача, уміння орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, бути обізнаними із новаціями у цій сфері; контролювати, аналізувати й оцінювати свою поведінку в конфліктній ситуації та вибирати правильну стратегію поведінки у професійній діяльності; також респонденти відзначають здатність адаптуватись у нових ситуаціях соціально-професійної взаємодії;

– 12 студентів (40%) вказали на необхідність мотивації до розвитку управлінського-педагогічних комунікативних умінь; наявність стійкого інтересу до комунікації, стійкої потреби в систематичному спілкуванні з учасниками освітнього процесу; прагнення до самовдосконалення та підвищення власного рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності, критичного ставлення до своїх вчинків розуміння компетенції як однієї з провідних професійних і соціальних цінностей управлінця.

Анкетування дозволило нам з'ясувати, що для 22 (73%) опитаних студентів основним видом діяльності, що сприяє формуванню професійно-педагогічної комунікативної компетентності, є *навчальна діяльність*; 8 респондентів (27%) такою назвали наукову діяльність. Значна частина студентів 27 (90%) відзначили, що здобувають комунікативні уміння переважно серед одногрупників, друзів; 19 (63%) формують професійні комунікативні уміння завдяки викладачам, кураторам.

Також була запропонована анкета для з'ясування ставлення студентів до розуміння значущості процесів комунікації у професійній діяльності управлінця. Визначено, що 24 студента (80%) вважають комунікативну діяльність важливим складником професійної діяльності майбутнього менеджера освіти; 2 студентів (7%) назвали комунікативну діяльність другорядною у професійній діяльності; ще 2 (7%) не надали великого значення цій діяльності, вважаючи що комунікативна діяльність не впливає на успішність в професії.

Таким чином, проведене нами дослідження дало змогу зробити висновки, що студенти магістратури відчувають потребу у розвитку професійно-комунікативної компетентності, оскільки розуміють важливість її сформованості як необхідної складової успішної професійної діяльності. Переважна більшість студентів, вважає, що саме магістерська підготовка сприяє ефективності процесу формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх керівників.

IV Обговорення

Важко не погодитись із думкою О. Дубасенюк про важливу роль інноваційності закладу вищої освіти у питанні підготовки майбутніх фахівців. Освітні установи можуть вважатися інноваційними, якщо заклад є «науково-освітнім мегаполісом» і виступає як центр науки, освіти, культури. Авторка називає основні принципи розвитку освіти у ЗВО, наголошуючи на зв'язку науки і практики, «спадкоємності» між рівнями освіти, обов'язковості громадянського виховання, інтелігентності, духовності університетського життя. Важливим є й побудова освітнього процесу з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, що має відповідати принципу природо-відповідності; педагогічна система має еволюціонувати в гуманістичному напрямку, поєднуючи традиційні педагогічні напрацювання із сучасними інноваціями; навчальна робота має органічно поєднуватись з науково-дослідною та постійно збагачуватись сучасними технологіями. Важливими вона також називає університетизацію вищої освіти; самофінансування; оновлення змісту з урахуванням вимог світових стандартів спрямований на саморозвиток вищої школи; розробку нового покоління варіативних підручників і навчальних посібників, орієнтованих на цінності вітчизняної та світової культури, сучасного демократичного суспільства; праця в режимі розвитку та випередження [10, с.18-20].

З огляду на вищевказане, зазначимо, що професійна підготовка майбутнього управлінця вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових інноваційних технологій. Інноваційні тенденції в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобалізацією, інтеграцією знань і форм соціального буття, тому характерною ознакою сучасної педагогічної науки має бути інноваційність, відкритість до нового, гнучкість та мобільність.

У цьому контексті важливою стає роль викладача, оскільки від його установок, переконань, професійної компетентності залежить організація педагогічної взаємодії, у процесі якої студент набуває досвіду діяльності як суб'єкта; вчиться самоорганізовуватись та регулювати особисті навчально-пізнавальні дії й поведінку; реалізує професійні, особистісні потреби, інтереси; виявляє здібності, внутрішні якості.

Викладач закладу вищої освіти налагоджує професійно-педагогічний контакт зі студентами, показує свою прихильність та довірливе ставлення до них, реалізує в процесі професійної діяльності демократичні принципи організації педагогічної взаємодії. Він організовує освітній процес та забезпечує педагогічні умови, за яких студент формує уміння суб'єктної поведінки.

Студент виконує функції активного суб'єкта освітнього процесу та набуває відповідний досвід, якщо:

- усвідомлює мету, завдання навчально-пізнавальної діяльності на кожному її етапі;
- конструює власні знання, шукає власне розуміння, усвідомлює особистісний сенс наукової інформації;

- застосовує доцільні когнітивні стратегії для творення власних знань, вироблення умінь та навичок;
 - усвідомлює й осмислює власний процес пізнання, виконує метапізнавальну діяльність;
 - визначає значущість наукової інформації для особистісного розвитку, майбутньої професійної діяльності;
 - виявляє інтерес до навчально-пізнавальної діяльності, задовольняє та розвиває свої пізнавальні потреби;
 - самостійно оцінює власну діяльність згідно з визначеною метою, само регулює свої дії [13, с. 77].
- З іншого боку, викладач як суб'єкт освітнього процесу:
- цілеспрямовано організовує освітній процес як пізнавальну, когнітивну діяльність студентів;
 - дбає про залучення кожного студента до процесу;
 - стимулює активність, підтримує суб'єктну позицію студентів;
 - створює психологічно-комфортне продуктивне освітнє середовище;
 - розвиває позитивну внутрішню мотивацію навчання студентів;
 - підтримує самостійне міркування студентів, стимулює до власних суджень та висновків;
 - надає студентам право вільного вибору, самостійного прийняття рішень, заохочує до проявів критичного та творчого мислення;
 - під час навчання моделює професійні, практичні ситуації для студентів;
 - звертається до внутрішнього світу кожної особистості та бере до уваги її індивідуальні особливості;
 - формує студентську групу як спільноту [13, с. 78].

Українські дослідники, зокрема, В. Паламарчук, С. Рудаківська, М. Фіцула, П. Горностай та ін. розуміють поняття технологія освітнього процесу як моделювання його змісту, форм і методів відповідно до поставленої мети. Сучасне бачення педагогічної технології включає пошук засобів максимального підвищення педагогічних результатів шляхом аналізу, відбору, конструювання і контролю всіх керованих компонентів педагогічного процесу та їх взаємозв'язків. Погоджуємось із висновками науковців, що педагогічна технологія має на меті «підвести» всіх, хто навчається, до єдиного, заздалегідь запланованого рівня оволодіння необхідними знаннями, вміннями і навичками.

О. Дубасенюк зазначає, що технологічний підхід у навчанні спрямовано на досягнення гарантованих результатів, на високоефективне навчання та передбачає, насамперед, повідомлення учням знань і формування методів (способів) дій за зразком. Він є вираженням соціально-інженерного мислення в педагогіці, проєкцією технократичної наукової свідомості на сферу освіти. Основна спрямованість технологічного підходу в дидактиці визначається тими цінностями раціоналістичної, технократичної науково-педагогічної свідомості, що виражаються в загальній ідеї-установці: забезпечити гарантовану результативність, ефективність навчального процесу, відтворюваність його результатів [10].

О. Огієнко зауважує, що в основі гуманітарно-технологічного підходу щодо розробки та застосування педагогічних технологій в освітньому процесі ЗВО, є ідеї технологізації та гуманізації. Технологізація розглядається дослідницею як: технологічне вдосконалення та оптимізація процесу передачі студентам постійно зростаючого обсягу наукових знань, інформації про освіту, про предмети і способи професійної, соціальної та інформаційної діяльності людини; збагачення сучасних апаратно-технічних та організаційно-методичних інструментів освітнього процесу у закладі вищої освіти; у досягненні одних і тих самих освітніх цілей через використання різних технологій; технічне збагачення освітнього процесу освітньої установи з передачею частини функцій викладача ЗВО технічним засобам, підвищуючи рівень конструкторсько-технічного обслуговування та часткової автоматизації праці спеціалістів закладу; розвиток програмно-технологічного забезпечення всіх форм і видів самостійної освітньої діяльності студентів; поширення властивості технологічності всього освітнього процесу на всі його компоненти: технологічності у формулюванні цілей, технологічності побудови змісту професійної вищої освіти тощо; алгоритмізація і проєктно-нормативне регулювання (стандартизація) процесу взаємодії студентів і викладачів з інформацією, викладачів зі студентами в ході вирішення освітніх завдань в процесі навчання; використання технологій в якості процедури відстеження освітніх результатів і визначення міри впливу на ці результати тих чи інших факторів(соціальних, психологічних, дидактичних,

адміністративних, організаційних та ін.); використання у освітній практиці ЗВО засобів, що гарантують досягнення поставлених завдань; засобів, що допускають можливість їх повторення іншими викладачами та студентами, що співпрацюють в нових реаліях сьогодення. Технологічна модель навчального процесу та її конкретне застосування мають інноваційний характер, трансформуючи традиційне навчання в напрямку перетворень у навчальному процесі. На педагогічний результат технологічного процесу значний вплив має рівень майстерності педагога (його креативність), ступінь підготовленості, знання, вміння та навички кожного студента, емоційно-психологічний клімат конкретної студентської академічної групи, матеріально-технічне забезпечення, психологічна готовність кожного студента тощо [15, с. 36, 86-87].

На обов'язковість впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес вказує С. Сисоєва, яка стверджує, що вони дозволяють інтенсифікувати процес розуміння, засвоєння й творчого застосування знань при вирішенні практичних завдань. Ефективність забезпечується за рахунок більш активного включення студентів у процес не тільки одержання, але й безпосереднього використання інтегрованого комплексу знань. Якщо форми й методи інтерактивного навчання застосовуються регулярно, відповідно формуються продуктивні підходи до оволодіння інформацією, зникає страх висловити неправильне припущення і встановлюються довірливі відносини з викладачем. Крім того, інтерактивне навчання дає досвід встановлення контакту, взаємозалежних ціннісно-змістовних відносин з учасниками освітнього процесу, досвід діалогічної пізнавальної діяльності, соціально-моральних комунікативних відносин [23].

Вважаємо, що у процесі навчання майбутніх управлінців варто застосовувати технології кооперативного навчання, які можуть бути реалізовані через використання фронтальних технологій навчання, які передбачають одночасну спільну роботу всієї групи студентів. Сучасні фронтальні технології можуть бути представлені такими інтерактивними формами: мозковий штурм (інтерактивна технологія колективного обговорення, широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми); мікрофон (кожному надається можливість сказати щось швидко, висловити свою думку чи позицію); незакінчені речення (поєднується з вправою «мікрофон»); «навчаючи-вчуся» (надає можливість взяти участь у навчанні та передачі своїх знань іншим під час заняття); ажурна пилка (дозволяє працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочує допомагати один одному вчитися навчаючи); «case-метод» (опис реальних ситуацій, які потрібно досліджувати, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації) (С. Сисоєва, 2011).

Важливим засобом формування комунікативних компетентностей студентів є технології навчання дискусії. Деякі науковці вважають дискусію різновидом ігрових форм навчання, співробітництва, при якому відбувається обговорення проблемного завдання всіма учасниками освітньої діяльності. Так, О. Пометун визначає головні організаційно-педагогічні напрями, які є спільними для різних видів дискусії: починати дискусію потрібно з постановки конкретного дискусійного питання; потрібно виключити питання стибу «хто правий, а хто ні»; у центрі уваги має бути ймовірний перебіг: «що було б можливим та тим чи іншим збігом обставин; що б відбулось якщо...?»; всі виступи студентів повинні бути по темі; викладач має вказувати на помилки та спонукати здобувачів освіти робити те саме; всі твердження повинні бути аргументовані; завершення дискусії має різні результати – як і консенсус так і збереження існуючих розбіжностей між учасниками дискусії.

Запорукою успішно впровадженій дискусії має бути чітка її організація, яка реалізується завдяки наступним чинникам: ретельне планування; чітке дотримання правил; дотримання визначеного регламенту; добре продумане керування ходом дискусійного процесу.

Освітні теми, які створюють за допомогою дискусійної форми навчання в якості методу закріплення програмного матеріалу та здійснення стимулювання розумової діяльності студентів можна моделювати за декількома напрямками. О. Пометун виокремлює три основних: побудова вивчення теми як підготовки до дискусії за матеріалом, поданим на останньому занятті; включення дискусійного компонента в окремі заняття теми та в якості перевірки самостійної домашньої роботи студентів; побудова заняття як самостійна або групова робота з обговоренням її результатів. Найбільш розповсюдженими методами

дискусійного навчання є «прес-метод», «займи позицію», «зміни позицію», «неперервна шкала думок», «дискусія в стилі ток-шоу», «дебати», «оцінювальна дискусія» тощо [20].

Далі розглянемо тренінгові технології навчання, які відрізняються від традиційних тим, що у тренінговій групі відбувається взаємне навчання її учасників. За допомогою тренінгу розвиваються здібності людини до навчання чи оволодіння нею будь-якими складними видами діяльності. Тренінг своїм підґрунтям має формування вмінь та навичок ефективної поведінки та взаємодії. За такої форми навчання учасники отримують відповіді на те, як поводитися в різних ситуаціях, що повторюються, відпрацьовують до автоматичності потрібні форми поведінки як в стандартних, так і в нестандартних ситуаціях.

Тренінгові технології є різновидом групової роботи, які на думку К. Рудестам можуть допомагати налагодженню міжособових взаємин та вирішенню різних проблем. Можна сказати, що тренінгові група відображає суспільство в мініатюрі, робить очевидними такі приховані чинники, як соціальний вплив і конформізм. Особливістю тренінгових занять є й можливість отримання зворотного зв'язку і підтримки від учасників групи. У такій групі студент може навчатися нових умінь та навичок; мати можливість експериментувати з різними стилями відносин серед рівних партнерів; якщо в реальному житті подібне експериментування завжди пов'язане з ризиком нерозуміння, неприйняття і навіть покарання, то тренінгові групи виступають як своєрідний «полігон», де можна спробувати поводитися інакше, ніж звичайно, «приміряти» нові моделі поведінки, навчитися по-новому ставитися до себе і до людей – і все це в атмосфері доброзичливості, схвалення і підтримки.

У тренінговій групі учасники можуть ідентифікувати себе з іншими, приміряти на себе роль іншої людини (сокурсника) для кращого розуміння її і себе, для знайомства з новими ефективними способами поведінки та отримання нових емоційних зв'язків, наповнених співпереживаннями, емпатією, що сприяють особистому зростанню і розвитку самосвідомості особистості.

Науковці вважають, що взаємодія в групі створює напруження, що сприяє «проясненню» визначеної тренінговим заняттям проблеми; цей ефект не виникає за індивідуальної роботи; створюючи додаткові складнощі для ведучого, психологічна напруга в групі може (і повинна) грати конструктивну роль, підживляти енергетику групових процесів; завдання тренера – не дати напрузі вийти з-під контролю і зруйнувати продуктивні відносини в групі. Тренінгове заняття може сприяти процесам саморозкриття, самодослідження і самопізнання [7, с. 24-30].

У підсумку зазначимо, що тренінг сприяє розвитку знань, соціальних установок, навичок і досвіду особистості в налагодженні міжособистісного спілкування, засобом розвитку компетентностей спілкуванні. В процесі проведення тренінгу, викладачеві магістратури варто пам'ятати, що особистість викладача відіграє важливу роль у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії зі студентами – учасниками тренінгу, і викладач є тренером-консультантом, фасилітатором, головне завдання якого полягає у формуванні стимулу до навчання, створенні умов для розвитку внутрішнього прагнення учасника тренінгу отримати відповіді на запитання та навчитися використовувати ці знання для розв'язання конкретних проблем.

Викладач, на думку В. Балахтар, має створити в першу чергу сприятливу атмосферу у тренінговій групі, для чого варто стежити за виконанням правил, які формуються сумісно усіма учасниками і яких кожен має дотримуватися, зокрема: цінувати час; говорити по черзі; спілкування за принципом «тут і тепер»; персоніфікація висловлювань (відмова від безликої мови); щирість і відкритість у спілкуванні (ми говоримо те, що відчуваємо й думаємо, і тільки правду); конфіденційність усього, що відбувається в групі; визначення сильних сторін особистості; недопустимість безпосередніх оцінок людини (оцінюємо не людину, а її дії, поведінку); різноманітність контактів і спілкування (спілкуємося з усіма учасниками, особливо з тими, кого мало знаємо); активна участь у всіх подіях (вправах), що відбуваються; увага до співрозмовника; добровільна активність; зворотний зв'язок тощо [1].

Наголошуємо, що ефективність результату досягається через налагодження взаємодії всіх учасників, які мають можливість пізнання один одного та розуміння власних здібностей до спілкування. Головною відмінністю тренінгу є орієнтація на запитання і пошук відповіді. Тренінгові форми навчання впливають на рівень та обсяг компетентностей (соціальної, комунікативної, емоційної, інтелектуальної), «тренують» у особистості самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії тощо.

V Висновки

У підсумку зазначимо, що ефективними засобами формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього управлінця в умовах магістерської підготовки є використання викладачами магістратури в освітньому процесі інноваційних педагогічних технологій, зокрема, інтерактивного, кооперативного, дискусійного навчання; проведення тренінгових занять комунікативної направленості. Упровадження означених технологій сприяє розвитку таких особистісно-професійних якостей, як: уміння та здатність приймати швидкі й нестандартні рішення; вміння швидко реагувати на непередбачувані ситуації; здатність швидко адаптуватися до нових умов роботи; високий рівень концентрації, розподілу і стійкості уваги; готовність бути гнучким, змінювати плани, способи розв'язання завдань під впливом зовнішніх чинників; вміння налагоджувати взаємодію, «згладжувати» конфлікти; комунікативність та професійна відповідальність.

У подальшому видається актуальним визначення ролі інтерактивних технологій навчання у побудові суб'єкт-суб'єктної взаємодії, результатом чого має стати високий рівень сформованості у майбутніх менеджерів освіти професійно-педагогічної комунікативної компетентності у межах рівноправних взаємин у системі «викладач – студент».

Бібліографічні посилання

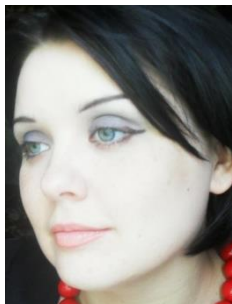
1. Балахтар, В. В. (2015). Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція. URL: https://pidru4niki.com/90379/sotsiologiya/tsili_pozozhennya_pravila_harakteristiki_treningovih_grup#112 (дата звернення 10.01.2023).
2. Бодалев, А. А. (1996). Психологія спілкування. URL: http://www.many-books.org/auth/3892/book/11392/bodalev_aa/psihologiya_obscheniya/read (дата звернення 10.01.2023).
3. Бойко, А. М. (2006). Виховання людини: нове і вічне. Полтава: Техсервіс.
4. Бурмака, Т. М. (2019). Комунікативний менеджмент. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.
5. Волкова, Н. П. (2006). Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації (Автореф. дис... д-ра пед. наук). Луганськ.
6. Гончаренко, С. У. (2011). Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські береги.
7. Горностай, П. П. (2017). Методи групової роботи в системі освіти : методичні рекомендації. Київ: Міленіум.
8. Григораш, В. (2020). Комунікативна компетентність менеджера. Теорія та практика професійної підготовки менеджерів інноваційного розвитку освіти: матеріали методологічного семінару. Харків.
9. Джонсон, Д. В. (2003). Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування [пер. з англ. В. Хомика]. Київ: Вид. дім «КМ Академія».
10. Дубасенюк, О. А. (2009). Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 14–47.
11. Енциклопедія освіти (2008). [гол. ред. В.Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер.
12. Заброцький, М. М., Максименко, С. Д. (2000). Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування. Київ – Житомир: Волинь.
13. Когут, І. В. (2013). Зміст формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності в сучасних соціокультурних умовах. Проблеми освіти : наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2013, Випуск №77, Ч.2, 75–79.
14. Куніцина, В., Карпова, Н., Погольша, В. (2001). Міжособистісне спілкування. URL: <https://maxbook.kiev.ua/ua/p1542077344-kunitsyna-kazarinova-pogolsha.html> (дата звернення 10.01.2023).
15. Інноваційні педагогічні технології (2015). За ред. О. І. Орієнко. Київ.
16. Низовець, О. А. (2011). Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів. (Автореф... дис. канд. психол. наук). Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.
17. Орбан-Лембрик, Л. (2009). Психологія професійної комунікації. Київ: Академвидав.
18. Осовська, Г. В. (2003). Комунікації в менеджмент. Київ: «Кондор».
19. Пометун, О. (2004). Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти. Вісник, 22. URL: <http://visnyk.iatp.org.ua> (дата звернення 10.01.2023)..
20. Савенкова, Л. О. (2005). Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління : [монографія]. Київ: КНЕУ.
21. Саюк, В. І. (2015). Педагогічні умови розвитку професійної компетентності менеджерів освіти в інституті післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17490/1/%D0%A1%D0%B0%D1%8E%D0%BA.pdf> (дата звернення 10.01.2023).
22. Сисоєва, С. О. (2011). Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «ЕКМО».
23. Фіцула, М. М. (2010). Сучасні технології навчання у вищому навчальному закладі: навч. посіб. Київ: Академвидав.

24. Хміль, Н. А. (2009). Розвиток засобів наукової комунікації як складової педагогічної науки в Україні (середина ХХ століття – початок ХХІ століття). (Автореф... дис. канд. пед. наук). Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка.
25. Черевко, В. П. (2001). Формування комунікативної компетентності майбутнього менеджера у процесі професійної підготовки. (Автореф... дис. канд. психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

References

1. Balaxtar, V. V. (2015). Social`no-psy`xologichny`j trening i manipulyaciya. [Socio-psychological training and manipulation]. [in Ukrainian] https://pidru4niki.com/90379/sotsiologiya/tsilipolozhennya_pravila_harakteristiki_treningovih_grup#112
2. Bodalev, A. A. (1996). Psy`xologiya spilkuvannya [Psychology of communication]. [in Ukrainian] http://www.many-books.org/auth/3892/book/11392/bodalev_aa/psihologiya_obscheniya/read
3. Bojko, A.M. (2006). Vy`xovannya lyudy`ny` : nove i vichne [Human education: new and eternal]. Poltava: Textservis. [in Ukrainian]
4. Burmaka, T. M. (2019). Komunikaty`vny`j menedzhment: konspekt lekcij (dlya studentiv bakalavriatu vsix form navchannya special`nosti 073 – Menedzhment) [Communicative management: summary of lectures]. Xarkiv : XNUMG im. O.M. Beketova. [in Ukrainian]
5. Volkova, N. P. (2006). Teorety`chni ta metody`chni zasady` pidgotovky` majbutnix uchy`teliv do profesijno-pedagogichnoyi komunikaciyi [Theoretical and methodical principles of training future teachers for professional and pedagogical communication] (Avtoref. dy`s...d-ra ped. nauk). Lugans`k . [in Ukrainian]
6. Goncharenko, S. U. (2011). Ukrayins`ky`j pedagogichny`j ency`klopedy`chny`j slovny`k [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Vy`d. 2-e, dop. i vy`pr. Rivne: Voly`ns`ki beregy`. [in Ukrainian]
7. Gornostaj, P. P. (2017). Metody` grupovoyi roboty` v sy`stemi osvity` : metody`chni rekomendaciyi [Methods of group work in the education system: methodical recommendations]. Ky`yiv: Milenium . [in Ukrainian]
8. Gry`gorash, V. (2020). Komunikaty`vna kompetentnist` menedzhera. Teoriya ta prakty`ka profesijnoyi pidgotovky` menedzheriv innovacijnogo rozvy`tku osvity` : materialy` metodologichnogo seminaru [Communicative competence of the manager. Theory and practice of professional training of managers of innovative development of education: materials of the methodological seminar]. Xarkiv. [in Ukrainian]
9. Dzhonson, D. V. (2003). Social`na psy`xologiya: trening mizhosoby`stisnogo spilkuvannya [Social psychology: interpersonal communication training] [per. z angl. V. Xomy`ka]. Ky`yiv: Vy`d. dim «KM Akademiya». [in Ukrainian]
10. Dubaseniuk, O. A. (2009). Dubaseniuk O.A. Innovatsiini osvichni tekhnologii ta metodyky v systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky. Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnologii ta metodyky: Monohrafiya / Za red. O. A. Dubaseniuk [Innovative educational technologies and methods in the system of professional and pedagogical training]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 14–47. [in Ukrainian]
11. Ency`klopediya osvity` [Encyclopedia of education] (2008) [gol. red. V.G. Kremen`]. Ky`yiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian]
12. Zabroc`ky`j, M. M., Maksy`menko, S. D. (2000). Komunikaty`vna kompetentnist` uchy`telya: sutnist` i shlyaxy` formuvannya [Communicative competence of the teacher: essence and ways of formation]. Ky`yiv – Zhy`tomyr: Voly`n`. [in Ukrainian]
13. Kogut, I. V. (2013). Zmist formuvannya profesijno-pedagogichnoyi komunikaty`vnoyi kompetentnosti v suchasny`x sociokul`turny`x umovax. Problemy` osvity` : nauk. zb. [The content of the formation of professional and pedagogical communicative competence in modern socio-cultural conditions] / Insty`tut innovacijny`x texnologij i zmistu osvity` MON Ukrayiny`. Ky`yiv, 2013, Vy`pusk #77, Ch.2, 75–79. [in Ukrainian]
14. Kuniy`cy`na, V., Karpova, N., Pogol`sha, V. (2001). Mizhosoby`stisne spilkuvannya [Interpersonal communication]. <https://maxbook.kiev.ua/ua/p1542077344-kunitsyna-kazarinova-pogolsha.html>. [in Russian]
15. Innovatsiini pedahohichni tekhnologii [Innovative pedagogical technologies] (2015) / Za red. O. I. Ohienko. Kyiv. [in Ukrainian]
16. Ny`zovecz`, O. A. (2011). Osoby`stisni determinanty` rozvy`tku komunikaty`vnoyi kompetentnosti majbutnix psy`xologiv [Personal determinants of the development of communicative competence of future psychologists]. (Avtoref... dy`s. kand. psy`xol. nauk) Nacional`ny`j pedagogichny`j universy`tet imeni M.P. Dragomanova. [in Ukrainian]
17. Orban-Lembry`k, L. (2009). Psy`xologiya profesijnoyi komunikaciyi [Psychology of professional communication]. Ky`yiv: Akademvy`dav. [in Ukrainian]
18. Osovs`ka, G. V. (2003). Komunikaciyi v menedzhmenti: kurs lekcij [Communications in management: a course of lectures]. Ky`yiv: «Kondor». [in Ukrainian]
19. Pometun, O. (2004). Zaprovadzhennya kompetentnisonogo pidxodu – perspekty`vny`j napryam rozvy`tku suchasnoyi osvity` [The introduction of the competence approach is a promising direction for the development of modern education]. <http://visnyk.iatp.org.ua>. [in Ukrainian]
20. Savenkova, L. O. (2005). Profesijne spilkuvannya majbutnix vy`kladachiv yak ob`yekt psy`xologo-pedagogichnogo upravlinnya: [monografiya] [Professional communication of future teachers as an object of psychological and pedagogical management]. Ky`yiv: KNEU. [in Ukrainian]
21. Sayuk, V.I. (2015). Pedagogichni umovy` rozvy`tku profesijnoyi kompetentnosti menedzheriv osvity` v insty`tuti pislyady`plomnoyi pedagogichnoyi osvity` [Pedagogical conditions for the development of professional competence of education managers in the Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. <http://eprints.zu.edu.ua/17490/1/%D0%A1%D0%B0%D1%8E%D0%BA.pdf>. [in Ukrainian]
22. Sy`soyeva, S. O. (2011). Interakty`vni texnologiyi navchannya dorosly`x: navchal`no-metody`chny`j posibny`k [Interactive technologies for teaching adults: educational and methodological guide]. Ky`yiv: VD «EKMO». [in Ukrainian]
23. Ficzula, M. M. (2010). Suchasni texnologiyi navchannya u vy`shhomu navchal`nomu zakladi: navch. posib. [Modern learning technologies in a higher educational institution]. Ky`yiv: Akademvy`dav. [in Ukrainian]

24. Xmil', N. A. (2009). Rozvy`tok zasobiv naukovoї komunikaciyi yak skladovoyi pedagogichnoyi nauky` v Ukrayini (seredy` na XX stolittya – pochatok XXI stolittya) [Development of means of scientific communication as a component of pedagogical science in Ukraine (middle of the 20th century - beginning of the 21st century)]. (Avtoref... dy`s. kand. ped. nauk). Lugans`ky`j nac. un-t imeni Tarasa Shevchenka. [in Ukrainian]
25. Cherevko, V. P. (2001). Formuvannya komunikaty`vnoyi kompetentnosti majbutn`ogo menedzhera u procesi profesijnoyi pidgotovky` [Formation of communicative competence of the future manager in the process of professional training]. (Avtoref... dy`s. kand. psy`xol. nauk). Nacional`ny`j pedagogichny`j universy`tet imeni M. P. Dragomanova. [in Ukrainian]



Клочко Оксана Миколаївна.

Кандидатка педагогічних наук, викладачка кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту, КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. Миколи Сумцова, 5, Суми, Україна, 40007.
Тел.+38(066) 12 41 536. E-mail: malechka1980@gmail.com

Klochko Oksana Mykolaivna.

Cand. of Pedagogical Sciences, Lecturer of Department of Pedagogy, Special Education and Management, Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Str. Mykoly Sumzova, 5, Sumy, Ukraine 40007.
Phone: +38(066)12 41 536. E-mail: malechka1980@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6955-5299

Citation (APA):

Klochko O. M. (2023). Formation of Future Managers' Professional and Communicative Competence by Means of Innovative Pedagogical Technologies. *Engineering and Educational Technologies*, 11 (1), 23–32. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2023.11.01.02>

Цитування (ДСТУ 8302:2015):

Клочко О. М. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх управлінців засобами інноваційних педагогічних технологій / Інженерні та освітні технології. 2023. Т. 11. № 1. С. 23–32. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2023.11.01.02>

Обсяг статті: сторінок – 10 ; умовних друк. аркушів – 1,448.